

ماهنامه تحلیلی انرژی (۱۹)

دوره دهم

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن

کد موضوعی: ۳۱۰
شماره مسلسل: ۱۶۳۱۶
بهمن‌ماه ۱۳۹۷

به نام خدا

فهرست مطالب

- ۱ خلاصه مدیریتی
- ۲ تحولات بازار جهانی نفت طی ماه گذشته
- ۷ بررسی مهم‌ترین عوامل نااطمینانی بازار نفت جهان طی سال ۲۰۱۹
- ۱۴ تحلیل راهبردی خروج قطر از اوپک (اوپگزیت): بازی در چارچوب نظم جدید آمریکایی در بازار انرژی
- ۱۸ اثر سیاست‌های افزایش تولید نفت آمریکا در سال ۲۰۱۹ بر بازار جهانی نفت
- ۲۲ منابع و مآخذ

ماهنامه تحلیلی انرژی (۱۹)

دوره دهم

میانگین قیمت فوب خلیج فارس پنج فراورده نفتی در ماه دسامبر ۲۰۱۸

نفت کوره (۱۸۰)

۳۵۶/۲۷

(دلار به ازای تن متریک)

نفتا

۴۵۰/۹۶

(دلار به ازای تن متریک)

نفت گاز

۶۸

(دلار به ازای هر بشکه)

نفت سفید

۶۹/۲۵

(دلار به ازای هر بشکه)

بنزین سوپر

۵۸/۰۶

(دلار به ازای هر بشکه)

مأخذ: امور بین‌الملل شرکت ملی نفت.

خلاصه مدیریتی

- میانگین قیمت نفت اوپک در ماه دسامبر معادل ۵۶/۹۴ دلار به ازای هر بشکه بود که پایین‌ترین قیمت نسبت به اکتبر ۲۰۱۷ بوده است.
- در ماه دسامبر ۲۰۱۸، تولید نفت خام اوپک ۷۵۱ هزار بشکه در روز کاهش یافت و به روزانه ۳۱/۵۸ میلیون بشکه رسید.
- انتظار می‌رود میزان تقاضای جهانی نفت در سال ۲۰۱۹ با رشد ۱/۲۹ میلیون بشکه در روز به ۱۰۰/۰۸ میلیون بشکه در روز برسد.
- حجم تولید نفت خام اوپک در ماه دسامبر ۲۰۱۸ روزانه ۶۳۰ هزار بشکه کاهش یافت و به روزانه ۳۱/۵۸ میلیون بشکه رسید.

- پیش‌بینی می‌شود بازار نفت در سال ۲۰۱۹ تحت تأثیر عواملی نظیر میزان رشد اقتصاد جهانی و به تبع آن میزان رشد تقاضای جهانی برای نفت، حجم رشد عرضه نفت، تصمیمات تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک در مورد سطح تولید، میزان صادرات نفت ایران، سطح ذخیره‌سازی‌های تجاری نفت و تنش‌های ژئوپلیتیک بوده و از نوسانات زیادی برخوردار باشد.
- سیاست‌های واگرایانه کشورهای عضو اوپک در ترجیح منافع کشوری خود بر خلاف منافع جمعی سبب شده است که روند تضعیف جایگاه و نقش آفرینی اوپک تشدید شود.
- تا زمانی که تولید نفت نامتعارف آمریکا به پیک خود نرسد، اوپک با رقیب جدی و سرسختی مواجه خواهد بود که مانع هرگونه تلاش این سازمان در جهت افزایش قیمت خواهد بود.

تحولات بازار جهانی نفت طی ماه گذشته

بر اساس آمار موجود اوپک، طی ماه دسامبر ۲۰۱۸، متوسط بهای نفت اوپک برای دومین بار متوالی کاهش یافت. این میزان کاهش، ۱۲/۸ درصد یا به عبارتی ۸/۳۹ دلار بود. میانگین قیمت نفت اوپک در ماه دسامبر معادل ۵۶/۹۴ دلار به ازای هر بشکه بود که پایین‌ترین قیمت نسبت به اکتبر ۲۰۱۷ بوده است. عواملی نظیر افزایش نااطمینانی‌ها در رشد اقتصادی جهان و مازاد عرضه نفت باعث این روند کاهشی بودند. با وجود این، متوسط سالیانه بهای نفت ۲۰۱۸ نسبت به سال ۲۰۱۷، با ۱۷/۳۵ دلار به طور میانگین ۳۳ درصد رشد داشته است. میانگین قیمت نفت برنت در ماه دسامبر ۲۰۱۸ با ۱۲/۵ درصد نسبت به ماه نوامبر به ۵۷/۶۷ دلار به ازای هر بشکه رسید در حالی که نفت وست تگزاس اینترمدیت با کاهش ۱۳/۶ درصدی نسبت به ماه نوامبر به

با رشد ۱/۲۹ میلیون بشکه در روز به ۱۰۰/۰۸ میلیون بشکه در روز برسد. عمده رشد تقاضا از سوی هند، چین و کشورهای آمریکایی عضو OECD خواهد بود. کشورهای OECD در سال ۲۰۱۹ به طور متوسط ۲۵۰ هزار بشکه در روز تقاضای جهانی نفت را افزایش خواهند داد در حالی که کشورهای غیر OECD حدود ۱/۰۴ میلیون بشکه در روز به رشد تقاضای جهانی نفت خواهند افزود.

عرضه

بر اساس آمار اوپک رشد عرضه نفت غیراوپک در سال ۲۰۱۸، به انضمام قطر، ۲/۶۱ میلیون بشکه در روز برآورد شده که نسبت به تخمین‌های ماه گذشته ۰/۰۵ میلیون بشکه در روز افزایش یافته و به ۶۲/۰۶ میلیون بشکه در روز رسیده است. علاوه بر اینکه عرضه نفت قطر در میان غیراوپک محاسبه شده، کشورهای روسیه، قزاقستان، کانادا و آمریکا باعث این رشد عرضه شده‌اند و از سوی دیگر، مکزیک و نروژ با کاهش عرضه مواجه بوده‌اند. رشد عرضه نفت غیراوپک در سال ۲۰۱۹ حدود ۲/۱۰ میلیون بشکه در روز پیش‌بینی شده است. بنابراین، در سال جاری روند کاهشی خواهد داشت، اما در مقابل، آمریکا، برزیل، روسیه و انگلستان از مهم‌ترین عوامل رشد عرضه در سال جاری خواهند بود. تولید نفت خام و میعانات گازی آذربایجان نیز در ماه دسامبر به ۷۹۰ هزار بشکه در روز رسید که یک درصد کمتر از ماه گذشته است. بدین ترتیب، تولید مایعات نفتی آذربایجان برای سال ۲۰۱۸ به طور متوسط ۷۹۳ هزار بشکه در روز برآورد شده که این میزان بالاتر از ۷۸۲ هزار بشکه در روز طی سال ۲۰۱۷ است. شایان توجه است که آذربایجان همچنان در بخشی از توافقنامه کاهش تولید اوپک و غیراوپک باقی مانده است. این کشورها در تاریخ ۷ دسامبر توافق کردند تا در نیمه اول سال ۲۰۱۹ معادل

۲/۵ درصد از سطح تولید اکتبر ۲۰۱۸ یا ۱/۲ میلیون بشکه در روز، تولید خود را کاهش دهند. از فوریه ۲۰۱۹، آذربایجان متعهد شده است که تولید مایعات نفتی خود را نسبت به اکتبر ۲۰۱۸ معادل ۲۰ هزار بشکه در روز کاهش دهد که به معنای سقف تولید ۷۶۳ هزار بشکه در روز خواهد بود.

میزان عرضه میعانات گازی و مایعات اوپک به استثنای قطر در سال‌های ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ به ترتیب با رشد ۰/۰۴ و ۰/۱۱ میلیون بشکه در روز، به ۴/۹۸ و ۵/۰۹ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. بر اساس بررسی‌های صورت گرفته از مقامات رسمی صنعت نفت، تحلیلگران و اطلاعات مربوط به بارگیری نفتکش‌ها از سوی مؤسسه پلاتس، حجم تولید نفت خام اوپک در ماه دسامبر روزانه ۶۳۰ هزار بشکه کاهش یافته است و به روزانه ۳۱/۵۸ میلیون بشکه رسید. میزان عرضه نفت خام اعضای اوپک در ماه دسامبر ۲۰۱۸ در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول عرضه نفت اعضای اوپک طی ماه دسامبر ۲۰۱۸

(میلیون بشکه در روز)

کشور	۲۰۱۷	۲۰۱۸	اکتبر ۲۰۱۸	نوامبر ۲۰۱۸	دسامبر ۲۰۱۸
الجزایر	۱/۰۴	۱/۰۳	۱/۰۵	۱/۰۵	۱/۰۵
آنگولا	۱/۶	۱/۵۰	۱/۵۱	۱/۵	۱/۴۹
کنگو	۰/۲۵	۰/۳۱	۰/۳۲	۰/۳۱	۰/۳۲
اکوادور	۰/۵۳	۰/۵۲	۰/۵۲	۰/۵۲	۰/۵۲
گینه نو	۰/۱۳	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۱۰
گابن	۰/۲۰	۰/۱۸	۰/۱۸	۰/۱۷	۰/۱۹
ایران	۳/۸۱	۳/۵۶	۳/۳۳	۲/۹۲	۲/۷۶
عراق	۴/۴۴	۴/۵۵	۴/۶۵	۴/۶۲	۴/۷۱
کویت	۲/۷۰	۲/۷۴	۲/۷۵	۲/۷۷	۲/۸۰

کشور	۲۰۱۷	۲۰۱۸	اکتبر ۲۰۱۸	نوامبر ۲۰۱۸	دسامبر ۲۰۱۸
لیبی	۰/۸۱	۰/۹۵	۱/۱۱	۱/۱۰	۰/۹۲
نیجریه	۱/۶۵	۱/۷۲	۱/۷۶	۱/۷۳	۱/۷۵
عربستان سعودی	۹/۹۵	۱۰/۳۰	۱۰/۶۳	۱۱/۰۲	۱۰/۵۵
امارات متحده عربی	۲/۹۱	۲/۹۸	۳/۱۷	۳/۲۸	۳/۲۱
ونزوئلا	۱/۹۱	۱/۳۴	۱/۲۰	۱/۱۸	۱/۱۴
کل اوپک	۳۱/۹۳	۳۱/۸۶	۳۲/۳۵	۳۲/۲۹	۳۱/۵۱

مأخذ: ماهنامه بازار نفت اوپک، ژانویه ۲۰۱۹.

بر اساس اطلاعات امور بین‌الملل شرکت ملی نفت، طی ماه دسامبر تولید کشور امارات به دلیل عملکرد میدان‌های جدید نفتی افزایش یافته است. حتی کشورهایی که از این توافق کاهش تولید معاف شده‌اند نیز به کاهش تولید ماه دسامبر کمک کردند. تولید کشور لیبی به دلیل شرایط آب و هوایی و بسته شدن بنادر کاهش یافت؛ در حالی که ناآرامی‌های داخلی نیز منجر به تعطیل شدن میدان «الشراره»^۱ شد. این ناآرامی‌ها سبب شد که مقامات دولتی در روز ۹ دسامبر، تولید از این میدان نفتی را متوقف کنند. این امر به کاهش تولید ۳۱۵ هزار بشکه در روز از این میدان و همچنین کاهش ۷۵ هزار بشکه در روز از میدان «الفانت»^۲ که برای نیروی برق وابسته به میدان الشراره است، منجر شد. تولید این کشور برای اولین بار از ماه اوت به کمتر از یک میلیون بشکه در روز رسید. اعطای معافیت از تحریم توسط ایالات متحده به بعضی از کشورها، آنها را

1. El Sharara

2. Elephant

قادر خواهد ساخت تا بتوانند به واردات از ایران ادامه دهند. در همین راستا، ادامه واردات از ایران می‌تواند به افزایش تقاضا برای نفت خام و کاندنسیت منجر شود. به گفته وزیر نفت امارات، میزان کاهش ۱/۲ میلیون بشکه‌ای تولید توسط اعضای اوپک و غیراوپک برای به تعادل رساندن بازار کفایت خواهد کرد. وی همچنین با اشاره به کشورهایی که در این توافق معافیت دریافت کرده‌اند، افزود که این میزان کاهش کافی است و ممکن است معافیت‌های اعطا شده موجب ایجاد اختلال در بازار شود.

بررسی مهم‌ترین عوامل نااطمینانی بازار نفت جهان طی سال ۲۰۱۹

مقدمه

طی سالیان گذشته بازار نفت تحت تأثیر عوامل مختلف زیادی بوده و میزان تأثیرگذاری هر یک از این عوامل با توجه به شرایط بازار متغیر بوده است. از این رو نااطمینانی در بازار نفت زیاد بوده و پیش‌بینی روندهای بازار و به ویژه قیمت نفت را با مشکل اساسی مواجه ساخته است. در این یادداشت ضمن مروری بر عوامل تأثیرگذار بر بازار نفت در سال ۲۰۱۸، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر بازار نفت طی سال ۲۰۱۹ بررسی شده است.

تحلیل و ارزیابی

در سال ۲۰۱۸ متوسط قیمت نفت برنت به ۷۰/۹۴ دلار در بشکه رسید که ۱۶/۶۹ دلار در بشکه یا حدود ۳۱ درصد نسبت به سال ۲۰۱۷ افزایش داشت. در سال ۲۰۱۸ قیمت نفت نوسانات زیادی داشت و بین ۸۶/۰۶ دلار در بشکه (۴ اکتبر ۲۰۱۸) و ۵۰/۲۹ دلار در بشکه (۲۸ دسامبر ۲۰۱۸) نوسان داشت. همان‌طور که در نمودار ۲ ارائه شده است، قیمت نفت بعد از کاهش‌ی که در دو هفته اول ماه فوریه ۲۰۱۸ داشت، روند صعودی به

خود گرفت و این روند تا ۲۰ می ۲۰۱۸ ادامه یافت، اما سپس تا اواسط ماه آگوست روند نزولی داشت. از اواسط ماه آگوست روند صعودی قیمت نفت مجدداً از سر گرفته شد و تا ۴ اکتبر ۲۰۱۸ به ۸۶/۰۶ دلار در بشکه رسید، اما از این تاریخ تا پایان سال ۲۰۱۸ روند نزولی شدیدی داشت.

نمودار ۲. روند روزانه قیمت برنت در سال ۲۰۱۸

(دلار در بشکه)

Source: IEA, 2018.

عوامل مختلفی در نوسانات قیمت نفت در سال ۲۰۱۸ تأثیرگذار بود که مهم‌ترین آنها عبارت بودند از:

خروج آمریکا از برجام و تهدید برای به صفر رساندن صادرات نفت ایران، تغییرات در سطح ذخیره‌سازی‌های تجاری به ویژه سطح ذخیره‌سازی‌های تجاری نفت خام و

فرآورده در آمریکا، رشد فراتر از حد انتظار تقاضای جهانی نفت در سال ۲۰۱۸، تغییرات در تعداد دکل‌های حفاری فعال در بخش نفت آمریکا و روند افزایشی تولید نفت خام این کشور، نوسانات ارزش دلار، تصمیمات تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک در مورد سطح تولید، بهبود وضعیت رشد اقتصادی جهان در سال ۲۰۱۸ نسبت به سال ۲۰۱۷، روند کاهشی تولید نفت ونزوئلا، اختلالات در تولید نفت لیبی و نیجریه، فعالیت‌های بورس‌بازان در بورس‌های نفتی نایمکس و آیس، تنش‌های ژئوپلیتیک در منطقه خاورمیانه و به مخاطره افتادن جریان نفت خام این منطقه، شروع جنگ تجاری بین چین و آمریکا و احتمال اثر منفی آن بر تقاضای جهانی نفت، اعطای معافیت از طرف آمریکا به برخی از واردکنندگان نفت ایران، روند کاهشی تولید مکزیک، افزایش سرمایه‌گذاری در پروژه‌های بالادستی نفت، انتقادات توثیتری دونالد ترامپ از اوپک، توقف رشد تولید نفت شیل در منطقه پرمین به دلیل مشکلات زیرساختی، اختلال در عملکرد پروژه‌های سینکرو در کانادا، پایبندی بالای تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک به توافق کاهش تولید تا ژوئن ۲۰۱۸، افزایش تولید نفت عربستان سعودی، امارات، کویت و روسیه در نیمه دوم سال ۲۰۱۸، وزش طوفان‌های دریایی در خلیج مکزیک و اختلال در تولید این منطقه، بحران اقتصادی در برخی اقتصادهای نوظهور نظیر ترکیه، قتل جمال خاشقچی روزنامه‌نگار منتقد عربستانی در کنسولگری عربستان در ترکیه و افزایش تنش‌های سیاسی بین عربستان و آمریکا، تصمیم تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک برای کاهش ۱/۲ میلیون بشکه‌ای سطح تولید از ابتدای سال ۲۰۱۹، تصمیم دولت کانادا برای کاهش تولید نفت غیرمعارف از ابتدای سال ۲۰۱۹ و... به طور کلی دلیل نوسان ۳۵/۷۷ دلاری قیمت نفت در سال ۲۰۱۸، تحت تأثیر عوامل مختلف بر روند قیمت نفت و نااطمینانی‌های زیاد در بازار نفت بود و پیش‌بینی می‌شود که این نااطمینانی‌ها در سال ۲۰۱۹ نیز در بازار وجود

داشته و قیمت نفت را با نوسانات زیادی مواجه سازد.

مهم‌ترین نااطمینانی‌های بازار نفت در سال ۲۰۱۹

۱. افزایش نگرانی نسبت به چشم‌انداز ضعیف اقتصاد جهانی در سال ۲۰۱۹ و تأثیر منفی آن بر رشد تقاضای جهانی نفت: در چند ماه گذشته اکثر مؤسسات پیش‌بینی‌کننده وضعیت اقتصادی از قبیل صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و سازمان OECD در پیش‌بینی‌های خود از رشد اقتصاد جهانی برای سال ۲۰۱۹ تجدیدنظر نزولی کردند و اعلام کردند که عواملی نظیر جنگ تجاری آمریکا و چین و تشدید تنش‌های سیاسی در جهان و بحران‌های مالی در برخی اقتصادهای نوظهور و... ممکن است بر رشد اقتصاد جهانی در سال ۲۰۱۹ تأثیر منفی بگذارد و به تبع آن باعث کاهش رشد تقاضای جهانی برای نفت شود. از این‌رو در ارقام رشد تقاضای نفت برای سال ۲۰۱۹ تجدیدنظر نزولی شد. در حالی که متوسط رشد تقاضا در سال ۲۰۱۸ حدود ۱/۵ میلیون بشکه در روز بوده است، برآورد می‌شود که رشد تقاضا در سال ۲۰۱۹ حدود ۱/۳ میلیون بشکه در روز باشد.

۲. رشد بیشتر عرضه نسبت به رشد تقاضای جهانی نفت: بر اساس متوسط برآوردهای سازمان اوپک، آژانس بین‌المللی انرژی و اداره اطلاعات انرژی آمریکا، رشد عرضه در سال ۲۰۱۹ بیش از رشد تقاضا خواهد بود و بیشترین رشد عرضه مربوط به کشور آمریکا خواهد بود که حدود ۱/۴ میلیون بشکه در روز افزایش خواهد یافت. البته میزان رشد تولید نفت خام آمریکا شدیداً تحت تأثیر قیمت نفت است با این حال میزان رشد آن در سال ۲۰۱۹ یکی از عوامل تعیین‌کننده سطح قیمت نفت خواهد بود.

۳. تصمیمات تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک در مورد سطح تولید: طی سالیان گذشته، تصمیمات اوپک یکی از عوامل تأثیرگذار بر قیمت نفت بوده است. بعد از کاهش شدید قیمت نفت در سال‌های ۲۰۱۴، ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶، در اواخر سال ۲۰۱۶ تولیدکنندگان اوپک با همکاری برخی تولیدکنندگان غیراوپک تصمیم گرفتند که برای ایجاد توازن در بازار ۱/۸ میلیون بشکه در روز تولید خود را کاهش دهند. این تصمیم از ابتدای ژانویه ۲۰۱۷ به اجرا درآمد و پایبندی بالای تولیدکنندگان به تصمیم اتخاذ شده، باعث تقویت قیمت نفت شد. در اجلاس ۱۷۴ اوپک که ۲۲ ژوئن ۲۰۱۸ برگزار شد، تولیدکنندگان توافق کردند که توافق انجام شده در اجلاس ۱۷۱ که در اجلاس گذشته تا پایان سال ۲۰۱۸ تمدید شده بود ادامه یابد، اما چون سطح کاهش تولید اعضا بیش از مقدار توافق شده بود و در ماه می ۲۰۱۸ پایبندی ۱۵۲ درصد بود، اعضا توافق کردند که سطح تولید را افزایش داده و پایبندی را به ۱۰۰ درصد برسانند. از این رو برخی اعضای اوپک نظیر عربستان، امارات و کویت سطح تولید خود را افزایش دادند که با همراهی برخی تولیدکنندگان غیراوپک نظیر روسیه و قزاقستان همراه بود، این اقدام باعث ایجاد مزاد عرضه در بازار شد و در مدت کوتاهی به سقوط قیمت نفت انجامید. سقوط قیمت نفت باعث شده که بحث کاهش مجدد سطح تولید از طرف تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک مطرح شود، و در اجلاس ۱۷۵ اوپک، تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک تصمیم گرفتند که ۱/۲ میلیون بشکه در روز از سطح تولید خود را کاهش دهند که از ژانویه ۲۰۱۹ اجرایی می‌شود و میزان پایبندی آنها از عوامل تأثیرگذار بر بازار طی سال ۲۰۱۹ خواهد بود.

۴. نااطمینانی نسبت به حجم صادرات نفت ایران: دونالد ترامپ رئیس‌جمهوری آمریکا در ۸ مه ۲۰۱۸ اعلام کرد که از برجام خارج می‌شود و به تعلیق تحریم‌های هسته‌ای این کشور علیه تهران ادامه نمی‌دهد. متعاقب آن دولت آمریکا از کشورهای واردکننده

نفت ایران خواست، واردات نفت خام خود را از ایران متوقف کنند، اما در نهایت دولت آمریکا برای هشت کشور چین، هند، ژاپن، کره جنوبی، تایوان، ترکیه، ایتالیا و یونان معافیت ۱۲۰ روزه صادر کرد که در می ۲۰۱۹ پایان می‌یابد و تمدید و یا لغو آن از عوامل تأثیرگذار بر بازار در سال ۲۰۱۹ خواهد بود. برقراری مجدد تحریم‌های آمریکا باعث شد که طی سال ۲۰۱۸ صادرات نفت ایران روند کاهشی داشته و از ۲/۸ میلیون بشکه در روز در آوریل ۲۰۱۸ به ۱/۰۳۹ میلیون بشکه در روز در نوامبر ۲۰۱۹ برسد. (MEES, 4 Jan. 2019)

۵. افزایش مازاد عرضه و افزایش مجدد سطح ذخیره‌سازی‌های تجاری نفت: همان‌طور که در بالا گفته شد، برآورد می‌شود که در سال ۲۰۱۹ رشد عرضه بیش از تقاضا باشد و در صورتی که همین روند در بازار نفت ادامه یابد، طی سال ۲۰۱۹ بازار با مازاد عرضه مواجه خواهد شد و مازاد عرضه باعث افزایش سطح ذخیره‌سازی‌ها شده و تأثیر مضاعفی را بر تضعیف قیمت نفت خواهد داشت.

۶. الزامات مطرح شده از سوی سازمان بین‌المللی دریانوردی: افزایش انتشار گوگرد در حمل‌ونقل آبی سبب شد تا سازمان بین‌المللی دریانوردی الزاماتی در خصوص میزان گوگرد در سوخت مصرفی کشتی‌ها تصویب نماید. در اکتبر سال ۲۰۱۶ سازمان بین‌المللی دریانوردی (IMO) تصویب کرد که از ژانویه سال ۲۰۲۰ تمامی کشتی‌های بین‌المللی ملزم به مصرف سوخت کمتر از ۰/۵ درصد گوگرد می‌باشند. در سال ۲۰۱۹ بخش پالایش باید کیفیت تولیدات خود را بر اساس این مقررات تنظیم کند. این مسئله از یک طرف بر بخش پالایش و از طرف دیگر بر اختلاف قیمت نفت خام‌های کم‌گوگرد و با گوگرد بالا، اثرگذار خواهد بود. (IMO 2020 and the Brent–Dubai Spread, sep 2019)

۷. نااطمینانی در تولید کشورهای لیبی، نیجریه و ونزوئلا: تولید این سه کشور به دلیل شرایط سیاسی خاص آنها، از نااطمینانی زیادی برخوردار است.

۸. تنش‌های ژئوپلیتیک: ریسک‌های ژئوپلیتیک یکی از عواملی است که همواره بر قیمت نفت مؤثر بوده و میزان تأثیرگذاری آن با توجه به شرایط بازار متغیر بوده است. در حال حاضر، ریسک‌های ژئوپلیتیک مختلفی بر بازار نفت تأثیرگذار هستند و برخی از این عوامل نظیر تحولات سیاسی داخلی عربستان و اقدامات محمد بن سلمان ولیعهد این کشور، اقدامات و تصمیمات دونالد ترامپ رئیس‌جمهور آمریکا، بحران سیاسی ونزوئلا، وضعیت سیاسی لیبی، منازعات سیاسی و نظامی در دلتای نیجر، چالش‌های روسیه و آمریکا، رابطه ایران و عربستان و سایر تحولات سیاسی در خاورمیانه، احتمالاً در سال ۲۰۱۹ همچنان بر قیمت نفت تأثیرگذار خواهند بود. البته ذکر این نکته ضروری است که زمانی که مازاد عرضه در بازار وجود دارد، ریسک‌های ژئوپلیتیک تأثیر کمتری بر نوسانات قیمت دارند، اما زمانی که بازار در وضعیت تعادل است یا کمبود عرضه وجود دارد و از ذخیره‌سازی‌ها برداشت می‌شود، عوامل ژئوپلیتیک تأثیر بیشتری بر نوسانات قیمت خواهند داشت و چون برآورد می‌شود که بازار در سال ۲۰۱۹ با مازاد عرضه مواجه باشد، احتمالاً عوامل ژئوپلیتیک تأثیر کمتری بر قیمت نفت خواهند گذاشت.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

طی سالیان گذشته عوامل متعددی باعث افزایش نااطمینانی در بازار نفت بوده و پیش‌بینی روندهای بازار نفت را با مشکل اساسی مواجه ساخته است. در سال ۲۰۱۸ بازار نفت تحت تأثیر عوامل مختلف بود و بین ۸۶/۰۶ دلار در بشکه (۴ اکتبر ۲۰۱۸) و ۵۰/۲۹ دلار در بشکه (۲۸ دسامبر ۲۰۱۸) نوسان داشت. پیش‌بینی می‌شود بازار نفت

در سال ۲۰۱۹ تحت تأثیر عواملی نظیر میزان رشد اقتصاد جهانی و به تبع آن میزان رشد تقاضای جهانی برای نفت، حجم رشد عرضه نفت، تصمیمات تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک در مورد سطح تولید، میزان صادرات نفت ایران، سطح ذخیره‌سازی‌های تجاری نفت و تنش‌های ژئوپلیتیک بوده و از نوسانات زیادی برخوردار باشد.

تحلیل راهبردی خروج قطر از اوپک (اوپگزیت)^۱: بازی در چارچوب نظم جدید آمریکایی در بازار انرژی

مقدمه و طرح مسئله

وزیر مشاور در امور انرژی قطر (سعد بن شریده الکعبی) در ۳ دسامبر ۲۰۱۸ اعلام کرد که کشور قطر تصمیم گرفته است از اول ژانویه ۲۰۱۹ از سازمان کشورهای صادرکننده نفت خارج شود. به‌رغم اینکه الکعبی بیان کرد که تصمیم این کشور بر اساس ملاحظات فنی در مورد استراتژی انرژی این کشور و تمرکز آن بر محور گاز طبیعی است، برخی نیز مخالفت با عربستان سعودی به دلیل تنش‌های دیپلماتیک و محاصره سیاسی و اقتصادی ائتلاف عربی علیه قطر را از دلایل مهم تصمیم قطر دانسته‌اند (Butt:2018, Petroleum Economist). اما به نظر می‌رسد که درک درست‌تر خروج این کشور از اوپک و تحلیل آثار مرتبط با آن را باید در چارچوب کلان‌تر راهبردی تحلیل کرد. در این یادداشت سعی شده تا ابعاد غیراقتصادی تصمیم قطر در خروج از اوپک مورد بررسی قرار گیرد.

تحلیل و ارزیابی

الف) ضعف تحلیل‌های اقتصادی و رقابت منطقه‌ای در تحلیل اوپک‌زیت قطر

هرچند توافق کاهش تولید نفت اوپک در سطح تولید نفت خام قطر اثر گذاشته است، اما روند تولید نفت خام قطر تا آینده میان‌مدت به دلیل عدم اکتشاف جدید در سطح ثابتی باقی خواهد ماند. عمده افزایش مایعات نفتی قطر مبتنی بر افزایش تولید مایعات و میعانات گازی است که مشمول طرح کاهش اوپک نیست. شایان توجه است که کمتر از ۳۰ درصد تولید مایعات نفتی کشور قطر مربوط به نفت خام است (BMI, 218:13). بنابراین، این تحلیل که قطر از نحوه سیاست‌گذاری جدید عربستان و روسیه در هماهنگ‌سازی سیاست‌های تولید نفت اوپک و غیراوپک به احساس تهدید تولید نفت خود ناراضی بوده و خروج از اوپک را برای اتخاذ تصمیم‌گیری مستقلانه تولید نفت برگزیده است با ضعف تحلیلی روبه‌رو است. علاوه بر این، سیاست‌های کاهش اوپک منجر به افزایش قیمت جهانی نفت خام خواهد شد که قیمت گاز صادراتی قطر بر اساس آن محاسبه می‌شود. در حقیقت، از منظر اقتصادی، سیاست‌های کاهش تولید نفت اوپک نه تنها به روند تولید نفت خام قطر آسیب جدی نمی‌زند (چون روندهای تولید آن بدون توافق کاهش تولید نفت خام اوپک ثابت و نزولی است)، بلکه منجر به افزایش درآمدهای صادرات گازی این کشور نیز خواهد شد. پس موضوع اقتصادی طرح کاهش تولید اوپک نمی‌تواند دلیل محوری خروج قطر از این سازمان باشد.

استدلال تنش دیپلماتیک با ائتلاف عربی به رهبری عربستان و متعاقب آن محاصره اقتصادی و سیاسی قطر از سوی این ائتلاف نیز نمی‌تواند ابعاد تحلیلی کافی برای تصمیم خروج قطر از اوپک را فراهم آورد. زیرا عضویت قطر در اوپک و ضرورت تصمیم اجتماعی آن، فرصت بی‌نظیری برای کشور قطر فراهم می‌آورد تا هم‌راستا با

دولت ترامپ با سیاست‌های کنترل و کاهش تولید در اوپک مخالفت کرده و بدین وسیله حمایت دیپلماتیک دولت ترامپ را از قطر بیشتر سازد.

ب) روند تضعیف اوپک در نظم نوظهور آمریکایی حوزه انرژی و حرکت قطر در چارچوب آن

به نظر می‌رسد که کشور قطر روندهای نوظهور بازار جهانی انرژی در قالب ظهور استراتژی «برتری انرژی» ایالات متحده را جدی تلقی کرده که بر دو الگوی پایه شامل: الف) طراحی مجدد بازار جهانی انرژی و قاعده‌سازی جدید برای مدیریت آن، ب) تضعیف بازیگران سنتی حوزه انرژی و الگوهای تعامل آنها استوار است. قطر به این باور رسیده است که در ایده «برتری انرژی ایالات متحده» سازمان منسجم و اثرگذار اوپک چشم‌انداز روشنی نداشته و ایالات متحده با سیاست‌ها و ابزارهای مختلف اقتصادی و سیاسی و حقوقی اقدام به اعمال فشار بر اعضای آن به منظور تضعیف اوپک خواهد کرد. جدیدترین اقدامات نظام سیاسی ایالات متحده (دولت و کنگره) در راستای تضعیف اوپک را می‌توان در قالب ارائه طرح‌های جدید در کنگره ایالات متحده در سال ۲۰۱۸ ملاحظه کرد که در صورت تصویب، می‌تواند فشارهای دیپلماتیک و حقوقی آمریکا علیه کشورهای اوپک (در صورتی که اقدامات آنها را رفتار کارتلی و ضد رقابت آزاد محسوب کند) را تشدید کند (ACRPS, 2018:2). طرحی‌هایی نظیر: الف) طرح No Oil Producing and Exporting Carteles Act (NOPEC)، ب) طرح United States Commission on the Organization of Petroleum Exporting Countries Act و ج) طرح OPEC Accountability Act در مجلس نمایندگان، سنا یا هر دو از این دسته‌اند که مثلاً در طرح NOPEC از طریق

دادگاه‌های آمریکا می‌توان علیه کشورهایی که به زعم ایالات متحده رفتار ضدرقابتهی دارند، طرح دعوا کرد و اصل مصونیت حاکمیتی دولت‌های خارجی نیز مانع آن نخواهد بود. در این راستا، قطر تصور می‌کند که دوران اوپک به سر آمده است چون نظم نوظهور آمریکایی برتری انرژی بر نظام انرژی جهانی مانع تداوم حیات اوپک به عنوان یک سازمان منسجم اثرگذار خواهد شد. اقدام قطر در خروج از اوپک را می‌توان هم‌راستایی قطر با نظم نوظهور مدنظر آمریکا در حوزه انرژی جهانی دانست.

نتیجه‌گیری

علاوه بر سیاست‌های ایالات متحده در ایجاد نظم جدید بازار انرژی که بازیگران سنتی بازار انرژی نظیر اوپک را مانع برتری انرژی خود می‌داند، سیاست‌های واگرایانه کشورهای درون اوپک در ترجیح منافع کشوری خود برخلاف منافع جمعی نیز سبب شده است که روند تضعیف جایگاه و نقش آفرینی اوپک تشدید شود. بی‌تردید اگر سیاست‌های یکجانبه عربستان در اوپک در عدم همگرایی در حفظ منافع جمعی اعضا تغییر نیابد، دیگر کشورها نیز ممکن است که اوپگزیت را مدنظر قرار دهند. عربستان هم‌اکنون به عنوان بازوی آمریکا در جبران نفتی است که به واسطه تحریم‌های ناعادلانه علیه برخی از کشورها نظیر ایران و ونزوئلا از بازار خارج شده است. این کشور به جای تلاش برای غیرسیاسی کردن حوزه انرژی، به سیاسی شدن انرژی و تشدید تحریم‌ها کمک کرده که حتی در کوتاه‌مدت نیز انسجام درونی اوپک را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. در این شرایط تضعیف نقش اوپک به عنوان بازیگر اصلی بازار انرژی در چارچوب سیاست‌های ایالات متحده جدی‌تر و عملیاتی‌تر می‌شود. بدیهی است که دولت ترامپ همان‌گونه که از عدم انسجام اتحادیه اروپا با خروج بریتانیا خرسند بود، تضعیف و عدم انسجام (نه فروپاشی آن به دلایل مختلف) اوپک را در راستای منافع راهبردی خود در بازار انرژی می‌داند.

اثر سیاست‌های افزایش تولید نفت آمریکا در سال ۲۰۱۹ بر بازار جهانی نفت

مقدمه

سیاست‌های دولت آمریکا، به منظور افزایش تولید داخلی نفت خام با اعطای مجوز اکتشاف و حفاری در مناطقی که تاکنون منع تولید داشته تأثیر مهمی بر چشم‌انداز تحولات بازار نفت خواهد داشت. این دستور در راستای خط‌مشی آمریکا مبنی بر کاهش واردات نفت از مناطق ناامن و استقلال انرژی با تکیه بر منابع داخلی است. با اجرایی شدن فرمان ترامپ، لغو ممنوعیت اکتشاف و حفاری در مناطقی که تاکنون منع تولید داشته، تولید نفت خام آمریکا روند رشد سریع‌تری خواهد داشت و این مسئله عامل مهمی در جهت تضعیف بیشتر قیمت‌ها و کاهش بیشتر واردات نفت خام آمریکا خواهد شد. لذا با توجه به وجود منابع قابل توجه نفت خام نامتعارف و موفقیت در توسعه سریع این منابع تأثیر زیادی بر بازارهای جهانی نفت می‌تواند داشته باشد. به دلیل کاهش هزینه تولید و پیشرفت‌های فنی میزان نفت خام نامتعارف قابل بازیافت آمریکا از ۸۸ میلیارد بشکه به بیش از ۱۰۰ میلیارد بشکه افزایش یافته است (Oil Market Report, 2017).

تحلیل و ارزیابی

بر اساس مطالعات انجام شده در سال‌های آتی، ایالات متحده آمریکا، در میان عرضه‌کنندگان غیراوپک بیشترین افزایش تولید نفت را خواهد داشت. این کشور سرمایه‌گذاری قابل توجهی در بخش بالادستی به ویژه در بخش فعالیت‌های حفاری نفت خام نامتعارف انجام داده است. به طوری که روند افزایش تولید نفت خام نامتعارف این کشور، بیش از جبران افت تولید نفت خام در میداین متعارف خواهد بود. افزایش مهارت‌های فنی و تجربه در تولید، انعطاف‌پذیری و آستانه تحمل تولیدکنندگان نفت

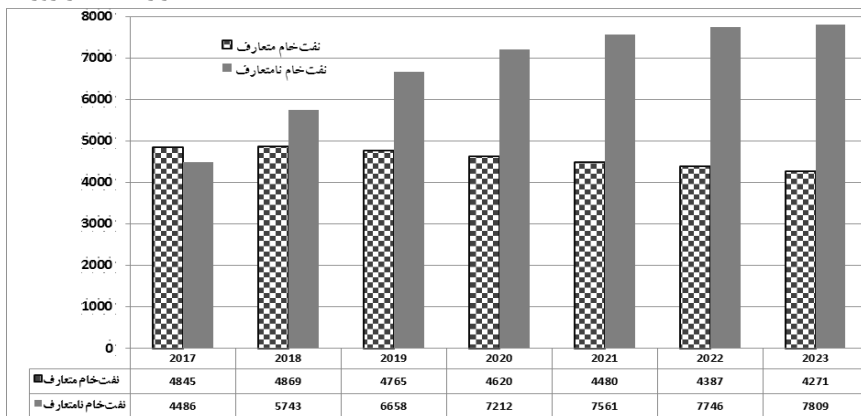
خام نامتعارف را در زمان کاهش قیمت نفت خام افزایش داده است. در حال حاضر، کاهش هزینه تولید نفت خام نامتعارف در آمریکا عامل بازدارنده قیمت نفت خام محسوب می‌شود. نوسانات زیاد و کاهش شدید قیمت نفت خام از ژوئیه سال ۲۰۱۴ و مزاد عرضه موجود در بازار، سرعت رشد انقلابی تولید نفت خام نامتعارف آمریکا را گرفته، اما تأثیر قابل توجهی در کاهش تولید این کشور نداشته‌است. با این حال بهبود قیمت نفت خام طی سال ۲۰۱۸، روند تولید نفت خام نامتعارف را سرعت بخشید که نشان می‌دهد به افزایش قیمت‌ها بسیار حساس و دارای واکنش فزاینده است. در واقع، هر افزایش قیمتی (به دلیل اقدامات کاهش تولید نفت اوپک، رشد تقاضا و یا بحران‌های ژئوپلیتیکی) عامل محرک افزایش تولید نفت خام نامتعارف و کاهش قیمت نفت خام خواهد بود که این وضعیت حداقل در دو سال آینده ادامه خواهد داشت.

سرمایه‌گذاری در تولید نفت خام نامتعارف طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸ همواره روند صعودی داشته، به استثنای سال ۲۰۱۵ که قیمت نفت خام افت شدیدی داشت و بازار با مزاد عرضه مواجه بود. بنابراین، انتظار می‌رود در سال ۲۰۱۹ سرمایه‌گذاری در تولید نفت خام آمریکا به ویژه در بخش نامتعارف‌ها افزایش قابل توجهی داشته باشد که این مسئله باعث افزایش تولید از این منابع خواهد شد. در فاصله سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۳ رشد تولید نفت خام آمریکا ۳/۷ میلیون بشکه در روز خواهد بود. مجموع تولید نفت خام آمریکا از منابع متعارف و نامتعارف در سال ۲۰۱۸ در حدود ۱/۳ میلیون بشکه در روز افزایش یافت. در سال ۲۰۱۹ نیز رشد تولید نفت خام افزایش خواهد یافت، اما کمتر از سال ۲۰۱۸ خواهد بود. (IEA, Oil Market Report, 2018). رشد تولید نفت خام عمدتاً از منابع نامتعارف خواهد بود و تولید نفت خام از منابع متعارف روند نزولی و کاهنده خواهد داشت. (نمودار ۳)

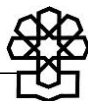
در سال ۲۰۱۹ رشد تولید از منابع متعارف ۱۰۰ هزار بشکه در روز کاهش خواهد داشت، در حالی که تولید از منابع نامتعارف بیش از ۹۰۰ هزار بشکه در روز افزایش خواهد یافت. تولید نفت خام از منابع نامتعارف از ۵/۷ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۸ به حدود ۶/۷ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۹ خواهد رسید. اگر قیمت نفت خام تا سال ۲۰۲۰ در حدود ۵۸ دلار در هر بشکه باشد، نرخ رشد تولید نفت خام نامتعارف با روند کاهنده ادامه دارد و برای رشد فزاینده نیازمند سطوح قیمتی بالاتر است. (Oil Market Report, 2018). در واقع، هر افزایش قیمتی در بازار، شرکت‌های تولیدی را در آمریکا تشویق به افزایش تولید خواهد کرد.

نمودار ۳. روند تولید نفت خام آمریکا از منابع متعارف و نامتعارف

(هزار بشکه در روز)

Source: IEA, 2018.

بر اساس پیش‌بینی مؤسسات مختلف، متوسط قیمت نفت خام برنت در سال ۲۰۱۹ حدود ۷۶/۷۴ و متوسط قیمت نفت خام وست تگزاس اینترمدیت در حدود ۶۹/۳۲ دلار در هر بشکه برآورد شده است. (Argus Global Markets) که با این سطح از قیمت‌ها تولید نفت خام آمریکا به ویژه تولید از منابع نامتعارف افزایش خواهد یافت و تا زمانی که تولید نفت نامتعارف آمریکا به پیک خود نرسد اوپک با رقیب جدی و سرسختی مواجه خواهد بود که مانع هرگونه تلاش این سازمان در جهت افزایش قیمت خواهد بود.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

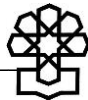
- آمریکا همواره به دنبال کاهش وابستگی خود به نفت خام وارداتی به ویژه واردات از خاورمیانه بوده است. به طوری که در یک دهه اخیر برای کاهش واردات نفت خام و متنوع‌سازی آن تلاش زیادی کرده است. از جمله این تلاش‌ها می‌توان به افزایش واردات از کشورهای کانادا، ونزوئلا و کاهش واردات از عربستان سعودی اشاره کرد. همچنین تلاش برای افزایش تولید داخل نیز در این راستا بوده است.
- افزایش تولید نفت خام آمریکا بحث منحصر به دوره ترامپ نبوده، بلکه خطمشی کلان انرژی این کشور است، اما سیاست‌های ترامپ می‌تواند این خطمشی را تسریع نماید.
- طی سال‌های اخیر آمریکا علاوه بر افزایش تولید نفت خام، همواره به دنبال کاهش هزینه تولید نیز بوده (به ویژه در مورد تولید نفت خام نامتعارف)، تا تولید داخل کشور قابل رقابت با نفت خام‌های موجود در بازار جهانی نفت باشد که بر اساس مطالعات موجود در این امر تا حد زیادی موفق بوده است.
- روند تولید نفت خام نامتعارف آمریکا از سال ۲۰۱۳ تاکنون نشان داد که تولید آن

بیش از حد انتظار در مقابل کاهش قیمت مقاوم است و به افزایش قیمت‌ها بسیار حساس و دارای واکنش فزاینده است. هر افزایش قیمتی در بازار، شرکت‌های تولیدی را در آمریکا تشویق به افزایش تولید خواهد کرد. در زمان کاهش قیمت نفت خام عواملی چون شرایط مناسب اجاره تجهیزات و خدمات حفاری، کاهش هزینه تولید و افزایش بهره‌وری، انعطاف تولید را در آمریکا افزایش داد.

• به لحاظ متغیرهای بازار، حداقل تا سال ۲۰۲۰ و حداکثر تا سال ۲۰۲۳ تولید نفت خام نامتعارف آمریکا روند فزاینده‌ای خواهد داشت. در واقع تا زمانی که تولید نفت خام نامتعارف این کشور به پیک خود نرسد، اوپک با رقیب جدی و سرسختی مواجه خواهد بود. به طوری که می‌تواند هرگونه تلاش این سازمان را در جهت مدیریت قیمت خنثی کند. لذا با توجه به پیش‌بینی قیمت نفت خام در محدوده ۶۹-۷۷ دلار در هر بشکه برای سال ۲۰۱۹، روند تولید نفت خام آمریکا به عنوان یک عامل بازدارنده قیمت عمل خواهد کرد.

منابع و مآخذ

1. Bussiness Monitor International (2018 Q4) Qatar Oil & Gas Report. London: BMI Press.
2. Butt Gerald (2018) Qatar's Opec exit a sign of rising intra-Gulf tensions. The Petroleum Economist. Available At:<
<http://www.petroleum-economist.com/articles/politics-economics/middle-east/2018/qatar-s-opec-exit-a-sign-of-rising-intra-gulf-tensions>>
3. Daiss Tim (2018) Qatar's OPEC Exit May Just Be The Beginning. Available At:< <https://oilprice.com/Energy/Energy-General/Qatars-OPEC-Exit-May-Just-Be-The-Beginning.html>>
4. The Arab Center for Research and Policy Studies (2018) Qatar's OPEC Exit. Policy Analysis Unit. Available At:<
<https://www.dohainstitute.org/en/Lists/ACRPS->

- PDFDocumentLibrary/Qatar-Exits-OPEC.pdf>
5. OIL MARKET REPORT 2017.IEA.
 6. OIL MARKET REPORT 2018.IEA.
 7. World Energy Outlook 2018.IEA.
 8. Argus Global Markets, 23 November 2018.
 9. "What are the key risks and uncertainties in 2019?" ,Wood Mackenzie, 18 December 2018.
 10. MEES, Vol. 62. No. 01, 04.January.2019.
 11. Opec, oil market report, dec 2018.
 12. Iea, oil market report, dec 2018.
 13. IMO 2020 and the Brent–Dubai Spread, the oxford institute for energy studies, sep 2019.
 14. www.oilprice.com
 15. www.opec.org

شماره مسلسل: ۱۶۳۱۶

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: ماهنامه تحلیلی انرژی (۱۹) دوره دهم

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه کننده: زهرا جعفری

همکاران: گروه کارشناسی مطالعات انرژی

مدیر مطالعه: فریدون اسعدی

ناظر علمی: حسین افشین

متقاضی: کمیسیون انرژی

واژه‌های کلیدی:

۱. نفت شیل

۲. فراورده‌های نفتی

۳. نااطمینانی‌های بازار جهانی نفت

۴. آمریکا

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷/۱۱/۱۳